

Paistahgo karjalakse?

Karjalan Rahvahan Liitto vietti keväällä näkyvästi 20-vuotisjuhliaan. Järjestö perustettiin Karjalaiset-konferenssissa toukokuussa 1989. Samassa konferenssissa ammuttiin myös karjalan kielen revitalisaation eli tietoisien elvyttämisen lähtölaukaus. Karjalainen intelligentsija oli tehnyt kaikessa hiljaisuudessa taustatyötä kielen elvyttämiseksi jo vuosia; tämä toiminta ei kuitenkaan pysynyt täysin salassa, sillä kollegat kyselivät: ”Onhan teillä *suharikkejä* taskussa, jos lähettävät Siperiaan?” He olivat huolissaan ja halusivat varmistua siitä, että eväitä on mukana, jos sattuisi käymään huonosti.

Konferenssin jälkeen karjalan kielen elvyttäminen nousi uudelle tasolle, siitä tuli julkista ja tavallaan virallistakin. Paljon on kahdessa vuosikymmenessä tehty. Karjalan kielen opetus kouluissa aloitettiin jo 1980-luvun lopussa. Kun kouluopetus oli saatu alkuun, tajuttiin, että kouluihin tarvittiin opettajia ja opetusmateriaalia. Opettajia ja muitakin asiantuntijoita ryhdyttiin kouluttamaan Petroskoissa – Valtionyliopistossa ja Pedagogisessa yliopistossa. Kahden, vian ja livvin murteeseen pohjautuvien kirjakielten kehittelyt ovat edenneet. Kirjakieleksi havitellaan myös kolmatta, lyydin murretta. Hyvistä yrityksistä huolimatta karjalalle ei saatu virallisen kielen statusta tasavallan toisena virallisena

kielenä, vaan parlamentissa katsottiin kielen olevan liian kehittyvätön.

Kirjallisuutta, runoja ja kertomuksia on ilmestynyt melko runsaasti. Omankielisen kirjallisuuden lisäksi karjalaksi on käännetty muun muassa Puškinia ja Kalevalaa, ja miksipä karjala ei taipuisi maailmanklassikoiden kieleksi siinä missä mikä tahansa muukin kieli. Sanakirjoja, kielioppeja ja muutakin tieteellistä kirjallisuutta on ilmestynyt. Karjalan kielellä pidetään julkisia puheita ja tieteellisiä esitelmiä, vaikkakin varsin yleistä on edelleen käyttää karjalankielisiä fraaseja vain tervehdyksenä puheen alussa: *Terveh teile hyvä rahvas!* tai kiitoksena lopussa: *Passibo huomivos!*

Yhteiskuntatason elvyttämistoimet ovat näkyviä. Suuri voimavara karjalan kielen elvyttämisessä ovat yksittäiset aktivistit, jotka kotikylissään jaksavat kantaa huolta kielensä elinvoimaisuudesta. On sääli, että ruohonjuuritason työ jää julkisemman työn varjoon. Kylissä on lukuisia henkilöitä, jotka tekevät työtä kielensä hyväksi, yleensä vieläpä ilman palkkaa. Raamatun lukupiirit ovat oivallisia tilaisuuksia oppia kieltä, koulun asuntolassa asuvien lasten kanssa voi iltaisin puuhailia karjalankielisen näytelmän parissa. Eläkeläisten kuoro huomaa saaneensa mukaan nuorempiakin laulajia, uusia laulujen

sanoituksia syntyy joskus myös harjoituksissa.

Vuosituhanne ensimmäisten vuosien elvyttämistoimet ovat eläneet hiljaiseloa, mutta viime aikoina on alkanut tapahtua. Karjalassa on herännyt mielenkiinto kielipesätoimintaa kohtaan. Kielipesissä lapset oppisivat karjalan kieltä, koska kotona vanhemmat eivät kieltä enää puhu. Nuori Karjala -järjestön toimijat ovat aktiivisesti mukana kielipesien perustamisessa, he ovat etsineet tilat ja opettajat sekä löytäneet vanhempia, jotka haluavat antaa lapsensa kielipesään. Valitettavasti viranomaiset eivät ole yhtä mieltä asiasta, sillä monet alue- ja tasavaltatason päättäjät vastustavat koko kielipesäideaa. Varsin sitkeässä elää käsitys, että jos lapsi osaa karjalaa, hän ei voi osata venäjää tarpeeksi hyvin eikä karjalaa taitava nuori koskaan pääse yliopistoon opiskelemaan. Tekisi mieleni muistuttaa näin ajattelevia siitä, että onhan teillä (ainakin) yksi akateemisen tutkinnon suorittanut, varaministeriksi asti ylennyt karjalainen, joka puhuu karjalaa esimerkiksi julkisuudessaakin.

Toinen päivänpolttava ongelma on se, että päättäjät haluavat karjalaisille yhteisen kirjakielen, eikä välttämättä vain Karjalan tasavallan karjalaisille, vaan mahdollisesti koko Venäjän federaation karjalaisille. Keskustelu yhteisestä kirjakielestä alkoi uudelleen syksyllä 2008. Tverinkarjalaiset ilmoittautuivat hankkeeseen mukaan ehdottaen, että olisi aika pyyhkiä pölyt Bubrihin kieliopin kansista ja ottaa siitä pohja kaikkien karjalaisten yhteiselle kirjakielelle. Yleisönosastokirjoitusten ja muiden kannanottojen perusteella Karjalan tasavallan karjalaiset ovat sitä mieltä, että heillä nykyinen, kahden normitetun kielen käyttö on oikea, koska se kurssi valittiin 20 vuotta sitten.

Karjalan tasavallassa naisten elinikäennuste on reilu 60 vuotta, miehet elävät kymmenisen vuotta vähemmän. Kuinka käy karjalan kielen? Aktiivisia elvyttäjiä on tällä hetkellä vielä melko

paljon, mutta melko paljon ei riitä, vaan Karjalan tasavallan kaikkien 65 651 kansallisuudeltaan karjalaisen olisi taisteltava oman kielensä puolesta. Vielä parempi olisi, jos he saisivat tukea ja ymmärrystä tasavallan venäläisiltä ja kaikilta muiltakin. Nykymaailmassa kukaan ei pärjää yksinään, niinpä myös karjalan kieli tarvitsee apua sukulaisilta ja naapureilta. Ulkopuolisten asiantuntijoiden tehtävä on antaa tietotaitoa, mutta ei taloudellinakaan apua pahasta ole. Henkisen tuen, kannustuksen ja kannatuksen arvo on mittaamaton.

Karjala ei muuttunut uhanalaiseksi kieleksi hetkessä, hetkessä sitä ei myöskään elvytetä. Kielen elvyttäminen vaatii aikaa. Sen lisäksi se vaatii kieliyhteisön omaa vahvaa ja aktiivista panosta. Tosiasia on se, että karjalaisten on haluttava pitää kielensä hengissä ja jakettava taistella kielensä puolesta. Elvyttämisen 20 vuotta osoittavat, että kun halutaan saada jotain aikaiseksi, se myös saadaan. Vastoinkäymisistä ei saa lannistua, vaan niistä on otettava opiksi. Karjalan kieli elää ja tulee elämään vain yhdellä tavalla – käyttämällä sitä.

Sanna-Riikka Knuutila

Kirjoittaja valmistelee väitöskirjaansa aunuksenkarjalan revitalisaatiosta ja työskentelee tutkijana Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksella.